

Kaymakamın Misafiri

— murad-gozelov · 25 Mayıs 2026

Odasının penceresi sıra boyu uzanan gri çıplak dağlara bakıyordu. Beş on dakika pencere kenarında durup iç çektikten sonra kafasını çevirip odasına şöyle iki üç dakika göz gezdirdi. Sabahtan beridir, evden geldiği vakitten bu yana içinde anlam veremediği bir huzursuzluk vardı.

Masasının üzerindeki evrak yığınının, mürekkep hokkasına ve köşede duran ağır, tozlu dosya dolabına baktı. Her şey yerli yerindeydi ama sanki bu oda, bu tavanlar üzerine doğru geliyordu. Kaymakam İzzet Bey, üç yıl önce büyük ümitlerle geldiği bu Anadolu kasabasında, zamanın bir değirmen taşı gibi insanı nasıl öğüttüğünü bizzat tecrübe etmişti.

Dışarıda, baharın o çekingen güneşi çıplak dağların yamacına vuruyor, ama içeriye sadece soğuk bir gölge düşüyordu. Kapı yavaşça tıkırtıldı. İçeri giren, yılların yorgunluğunu omuzlarında taşıyan hademe efendiydi.

"Beyefendi," dedi hademe, sesindeki mahcubiyetle. "Aşağıda bir zat geldi. Sizi görmek ister. Israrcıdır, 'eski bir dost' der başka bir şey demez."

İzzet Bey, kaşlarını çattı. Bu ücra kasabada eski bir dostun ne işi olabilirdi? "Al içeri bakalım," dedi gönülsüzce.

Biraz sonra kapı açıldı ve içeriye, kıyafetleri toz içinde kalmış, şapkası elinde, orta yaşlı bir adam girdi. Adamın yüzünde, hayattan yediği tokatların bıraktığı o derin çizgiler vardı ama gözleri hâlâ bir çocuk kadar canlı ve parlaktı. Bu, İzzet Bey'in mülkiyeden arkadaşı Halis'ti. Fakat karşısındaki Halis, o eski şık ve mağrur delikanlıdan çok, rüzgârın önüne katıp savurduğu bir yaprağa benziyordu.

"İzzet," dedi adam, sesi titreyerek. "Beni tanıyamadın mı?"

Kaymakam yerinden kalktı, eli ayağına dolaşır gibi oldu. "Halis? Yahu bu ne hal? Nereden çıktın geldin?"

Halis, odanın ortasındaki sandalyeye adeta çöktü. Şapkasını dizinin üstüne bıraktı. "Yollar uzun İzzet, yollar çok uzun. Sadece yollar değil, seneler de öyle... Duydum ki buradaymışsın. Bir gece kalacak yer, bir de anlatacak bir çift kulak aradım."

İzzet Bey, masasının arkasına geçti ama oturmadı. Odadaki huzursuzluğun kaynağı şimdi önünde kanlı canlı duruyordu. Kendi konforlu ama tekdüze hayatı ile Halis'in bu darmadağınık hali arasında uçurumlar vardı. Halis, cebinden eski, yıpranmış bir tütün tabakası çıkardı. Elleri titriyordu.

"Biliyor musun İzzet," dedi Halis, pencereden görünen o gri dağlara bakarak. "Biz o mektep sıralarında memleketi kurtarmaktan bahsederken, memleketin bizi böyle parça parça edeceğini hiç düşünmemiştik. Sen burada, bu dört duvar arasında bir düzen kurmuşsun. Ben ise o düzenin dışında, rüzgârın estiği yere savruldu. Ankara'da yapamadım, İstanbul sıkı, sonra bir gün kendimi yollarda buldum."

İzzet Bey, dışarıdaki memurların, odacıların duyup duymadığını kontrol etmek ister gibi kapıya bir göz attı. Arkadaşının bu sarsak ve perişan hali, onun titizlikle kurduğu "kaymakam" vakarına bir gölge düşürüyordu. Yine de içinde bir yerlerde, o eski günlerin hatırası sızladı.

"Anlat bakalım," dedi İzzet Bey sesi alçalarak. "Neler geldi başına? Neden bu haldesin? Mektup da yazmadın."

Halis acı bir tebessümle cevap verdi: "Mektup mu? Yazılacak şeyleri kağıt almaz ki be İzzet. Hem kime yazacaktım? Herkes kendi köşesine çekilmiş, kendi küçük iktidarının peşine düşmüş. Ben ise bir vicdan azabı gibi geziyorum ortalıkta. Bir mesele var İzzet, aslında sana anlatmam gereken çok mühim bir mesele var. Buraya gelmemin tek sebebi sadece özlem değil."

Halis tam o sırada durdu. Gözlerini arkadaşının gözlerine dikti. O canlı gözlerde şimdi bir korku, bir de büyük bir kararsızlık vardı. Odadaki sessizlik, duvardaki saatin tik taklarıyla daha da ağırlaştı. İzzet Bey, pencereden vuran o soluk ışığın altında arkadaşının yüzündeki gölgelerin derinleştiğini fark etti.

"Nedir o mesele?" diye sordu İzzet Bey, sesi fısıltı gibi çıktı.

Halis, derin bir nefes aldı. Pencerenin önündeki o gri dağlara baktı bir süre. Sanki kelimeleri o kayaların arasından çekip çıkarmaya çalışıyordu. Sonra masaya doğru eğildi, sesi şimdi çok daha ciddi ve karanlıktı.

"Geçen ay kasabanın sınırındaki o maden ocağına gittim," dedi. "Hani şu senin ruhsat verdiği, Ankara'dan hatırlı isimlerin arkasında olduğu ocak... Orada gördüklerim, sadece bir iş kazası değil İzzet. Orada başka bir şey dönüyor. İnsanların neden sustuğunu, o dağların neden bu kadar sessiz olduğunu o zaman anladım. Ve şimdi peşimdelers."

İzzet Bey'in benzi kül gibi oldu. Masanın üzerindeki kalemi eline aldı, sonra geri bıraktı. Bu küçük kasabanın dingin sularının altında ne gibi fırtınaların koptuğunu biliyordu ama bunları hiç duymamış gibi davranmak bugüne kadar işine gelmişti. Şimdi ise eski bir dost, tüm gerçeği kucağına bırakıvermişti.

"Halis," dedi İzzet Bey, sesi bu sefer otoriter çıkmaya çalışıyordu ama başarısızdı. "Böyle şeyler tehlikelidir. Hem senin ne işin var madenlerde? Sen şair adamdın, kalem tutardın."

"Kalem bazen silahtan daha çok acıtıyor İzzet," dedi Halis. "Benim kalemim bitti, mürekkebim kurudu. Şimdi sadece şahitliğim kaldı. Eğer bu gece beni burada misafir edersen, sana her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlatacağım. Ama bilesin ki, dinledikten sonra sen de artık o eski İzzet Bey olamayacaksın."

Akşam karanlığı odaya çökerken, dışarıdaki gri dağlar siyah birer dev gibi görünmeye başlamıştı. İzzet Bey, masasının üzerindeki lambayı yakmadı. Karanlıkta arkadaşının sadece parlayan gözlerini ve sigarasının ucundaki kuru görebiliyordu. İçindeki o sabahki huzursuzluk şimdi devasa bir korkuya dönüşmüştü. Kapıdaki hademeye "Bize iki çay getir, sonra da gidebilirsin, ben geç çıkacağım," dedi.

Hademe gidip kapı kapandığında, Halis oturduğu yerden yavaşça doğruldu. Cebinden katlanmış, lekeli bir kağıt çıkardı ve masanın üzerine bıraktı.

"Bak," dedi. "Her şey burada başlıyor.

İzzet Bey, masanın üzerindeki o lekeli kâğıda elini uzatırken parmaklarının ucunda tuhaf bir soğukluk hissetti. Kâğıdı yavaşça açtı. Üzerinde alelacele alınmış notlar, birkaç isim ve yanlarına düşülmüş rakamlar vardı. Bir de bir mühür... Kendi odasında, kendi çekmecesindeki resmi mühürlere benzemeyen ama en az onlar kadar ağır duran bir mühür.

"Bu da nedir Halis?" dedi sesi çatallanarak.

Halis, oturduğu sandalyede biraz daha öne kaykıldı. "Bu, o madende ölenlerin aslında kayıtlara hiç geçmediğinin belgesi İzzet. Oraya girenlerin çoğu, nüfusta kaydı olmayan, uzak köylerden toplanmış, kimsesiz adamlar. Kazada ölüyorlar, sonra o dağların kuytularına gömülüp gidiyorlar. Ne bir haber veren var, ne de arkalarından ağlayan. Ama işin aslı başka... O madenden çıkan sadece kömür değil. Ankara'daki o beylerin iştahını kabartan başka bir maden var orada. Ve bu kâğıtta, o sevkıyatların hangi yollarla, kimlerin imzasıyla yapıldığı yazıyor."

İzzet Bey kâğıdı hemen katlayıp çekmecesine attı. Sanki kâğıt elini yakmıştı. "Sus!" dedi sertçe. "Burası bir devlet dairesi Halis. Duvarların kulağı vardır. Sen ne dediğinin farkında mısın? Bu bahsettiğin isimler... Onlara dokunmak demek, kendini ateşe atmak demektir."

Halis acı bir gülüşle başını salladı. "Ben zaten yanmışım İzzet. Bak şu üstüme başıma, şu titreyen ellerime bak. Benim kaybedecek bir memuriyetim, korunacak bir itibarım kalmadı. Ama senin var. Senin bu masan, bu koltuğun, dışarıdaki o saygılı selamlar... Hepsini bir kâğıt parçasıyla kaybedebilirsin. Ya da hepsini koruyup, o dağların altında sessizce çürüyen adamların vebaliyle yaşarsın."

O sırada kapı tekrar tıkırtatıldı. Hademe, iki bardak tavşan kanı çayı tepsiyle içeri getirdi. Şekerlikteki maşanın tıkırtısı, odadaki o ağır havayı bıçak gibi kesti. Hademe çayları masaya bırakırken gözü bir an Halis'in tozlu ayakkabılarına kaydı, sonra hiçbir şey demeden, başıyla hafifçe selam verip odadan çıktı. Kapının kapanma sesi, bir mahkeme salonunda verilen hükmün tokmağı gibi yankılandı.

İzzet Bey çayından bir yudum aldı ama boğazından geçmedi. Sıcak sıvı, göğsünde düğümlenip kaldı. Halis ise çayına hiç dokunmadı. Gözlerini kararan pencereye dikmişti.

"Şimdi ne yapacaksın?" diye sordu Halis. Sesi artık daha durgundu, sanki üzerindeki yükü arkadaşına devretmiş olmanın getirdiği o tekinsiz rahatlamayı yaşıyordu. "Beni bu gece misafir edecek misin, yoksa 'Eski dostumdur, karnını doyurdum, şimdi yoluna gitsin' mi diyeceksin?"

İzzet Bey bir süre cevap veremedi. Pencerenin önündeki o gri, çıplak dağlar şimdi zifiri karanlığa gömülmüştü. O dağların içinde bir yerlerde, Halis'in bahsettiği o insanlar, o kirli çarklar dönmeye devam ediyordu. Kendi içindeki o sabahki huzursuzluk, yerini keskin bir karara bırakmak zorundaydı. Ya bu gece bu adamla birlikte o karanlığın içine yürüyecekti ya da sabah olduğunda her şeyi bir kâbus gibi unutmaya çalışacaktı.

"Gel," dedi İzzet Bey ayağa kalkarak. "Eve gidelim. Hanım bir şeyler hazırlamıştır. Orada daha rahat konuşuruz."

Halis şapkasını eline alıp ayağa kalktı. Ceketinin tozlarını silkeledi ama tozlar havaya yayılıp tekrar üzerine kondu. Birlikte odadan çıktılar. Koridorun loş ışığında, Kaymakam Bey önde, o eski dostu arkada yürürken, duvarda asılı duran devlet büyüklerinin portreleri sanki onları izliyordu.

Dışarı çıktıklarında serin bir gece rüzgârı yüzlerine vurdu. Kasabanın tek tük yanan lambaları, karanlığın içinde zayıf birer nokta gibiydi. Hükümet konağının merdivenlerini inerken, İzzet Bey arkasına dönüp binaya baktı. O koca taş bina, sanki üzerine çökecekmiş gibi göründü gözüne.

Sessizce yürüdüler. Sokak köpeklerinin uzaklardan gelen havlamaları, rüzgârın uğultusuna karışıyordu. İzzet Bey'in evi, kasabanın biraz yukarısında, bahçe içinde iki katlı, vakur bir binaydı. Bahçe kapısını açarken, İzzet Bey duraksadı.

"Halis," dedi fısıltıyla. "Eğer dediğin doğruysa, bu işin sonu hiçbirimiz için hayırlı bitmez."

Halis, elini arkadaşının omzuna koydu. Eli buz gibiydi ama tutuşu güven vericiydi. "Hayat zaten hayırlı biten bir şey değil İzzet. Önemli olan, bitene kadar nasıl yaşadığın..."

İçeri girdiklerinde, İzzet Bey'in karısı Münevver Hanım onları holün ışığında karşıladı. Misafiri görünce

yüzünde hafif bir şaşkınlık belirdi ama hemen toparlanıp "Hoş geldiniz," dedi. İzzet Bey, arkadaşını tanıştırdıken sesi yabancı birinin sesiymiş gibi geldi kulağına.

Yemek masasına oturduklarında, Münevver Hanım mutfağa geçti. Masanın üzerindeki lambanın sarı ışığı, iki adamın yüzündeki yorgunluğu ve birbirlerinden saklamaya çalıştıkları korkuyu apaçık ortaya seriyordu. Halis, önüne konan sıcak çorbayı büyük bir iştahla ama sessizce içmeye başladı. Sanki günlerdir bir şey yememişti.

İzzet Bey ise tabağına bakıyordu. Kaşığı bir kez bile daldırmadı. Zihninde o maden, o kâğıttaki isimler ve Halis'in titreyen elleri vardı.

"Yemekten sonra," dedi İzzet Bey, sesini sadece Halis'in duyabileceği kadar alçaltarak. "O kâğıttaki diğer isimleri de anlatacağın. Hepsini."

Halis başını kaldırdı. Ağzının kenarında bir damla çorba lekesi vardı. "Anlatacağım," dedi. "Ama bir şartım var. Eğer bu işe gireceksen, geri dönüşün olmadığını bilmelisin. Yarın sabah o koltuğa oturduğunda, artık sadece bir kaymakam olmayacaksın."

Tam o sırada dışarıda, bahçe kapısının hızla açıldığı ve sert ayak seslerinin taş yolda yankılandığı duyuldu. İzzet Bey ve Halis aynı anda kapıya doğru baktılar. Münevver Hanım mutfaktan endişeyle çıktı.

"İzzet, bu saatte kim olabilir?" diye sordu.

Ayak sesleri kapının eşiğinde durdu. Sertçe vurulan kapı, evin sessizliğini parçaladı. İzzet Bey yavaşça ayağa kalktı, ceketinin önünü ilikledi. Halis ise olduğu yerde donup kalmıştı, gözlerindeki o çocuksu parıltı sönmüş, yerine mutlak bir teslimiyet gelmişti.

İzzet Bey kapıya doğru yürürken, her adımında döşeme tahtalarının gıcirtısı evin içinde yankılanıyordu. Kalbi, göğüs kafesine sığmayan hapsedilmiş bir kuş gibi çırpınıyordu. Eli kapının soğuk koluna uzandı, bir an duraksadı. Arkasına dönüp Halis'e baktı; eski dostu sandalyeye adeta çivilenmiş, bakışlarını masadaki boş çorba kâsesine dikmişti.

Kapıyı açtı. Dışarıdaki karanlığın içinden, kasabanın Jandarma Komutanı Yüzbaşı Selahattin ve yanında iki er belirdi. Yüzbaşı'nın yüzü, kapıdan sızan sarı ışıkta kaskatı ve ifadesiz duruyordu. Selahattin Bey, normalde resmiyetin dışına çıkmayan, Kaymakam ile arası iyi olan, disiplinli bir adamdı; fakat bu gece bakışlarında başka bir şey, bir çeşit mecburiyet vardı.

"Hayırdır Selahattin Bey?" dedi İzzet Bey, sesinin titrememesi için yumruğunu sıkarken. "Bu saatte, bu telâş nedir?"

Yüzbaşı Selahattin, şapkasının tereğini hafifçe düzeltti, gözlerini içeriye, yemek masasına doğru gezdirdi. "Kusura bakmayın Beyefendi, sizi rahatsız etmek istemezdik," dedi sesi pürüzlü bir tonda. "Ancak aldığımız bir emir var. Kasabaya dışarıdan giren, eşkali şüpheli bir şahsın sizin evinize doğru geldiği rapor edildi. Güvenliğiniz için tahkikat yapmamız gerek."

İzzet Bey, bir an kapıyı kapatıp "Kimse yok!" demek istedi ama Selahattin Bey'in çoktan Halis'i gördüğünü anladı. Kenara çekilmekten başka çaresi kalmamıştı. "Eski bir mektep arkadaşım geldi Selahattin Bey," dedi, durumu alelade bir misafirlik gibi göstermeye çalışarak. "Yoldan gelmiş, yorgun. Buyurun, içeri girin de bir çay için."

Yüzbaşı içeri girdi, mahmuzlarının sesi taş holde çınladı. Halis'in tam karşısında durdu. Halis, yavaşça başını kaldırdı. O an iki adamın gözleri birleştiğinde, odadaki hava iyice ağırlaştı. Selahattin Bey, Halis'in o tozlu ceketine, titreyen ellerine uzun uzun baktı.

"Mülkiyeli Halis Bey bu mu?" diye sordu Yüzbaşı, doğrudan İzzet Bey'e hitaben.

İzzet Bey şaşırılmıştı. "İsmi nereden biliyorsunuz?"

Yüzbaşı cevap vermedi. Cebinden bir telgraf kâğıdı çıkardı, masanın üzerine bıraktı. Kâğıt, İzzet Bey'in çekmecesine attığı o lekeli kâğıt kadar uğursuz görünüyordu. "Ankara'dan çekilmiş bir emir, Beyefendi. Bu şahsın, devletin ali menfaatlerine aykırı faaliyetlerde bulunduğu ve hakkında tevkif kararı olduğu bildirildi. Bizim görevimiz onu merkeze götürmek."

Münevver Hanım, mutfak kapısının eşiğinde ellerini önlüğüne dolamış, korkuyla izliyordu. İzzet Bey, hayatı boyunca kurduğu o nizami dünyanın, bir kâğıt kulesi gibi yıkılmaya başladığını hissetti. Eğer Halis'i şimdi verirlerse, o maden ocağında dönen dolaplar, o isimsiz mezarlar ve çekmecesindeki o kâğıt, hepsiyle birlikte Halis de karanlığa karışıp gidecekti.

"Selahattin Bey," dedi İzzet Bey, sesini alçaltarak ve arkadaşça bir ton takınmaya çalışarak. "Bakın, bir yanlılık olmalı. Halis benim çocukluk arkadaşımdır. Biraz hayalperesttir, yollarda perişan olmuştur ama devlete zeval getirecek adam değildir. Bu gece burada kalsın, sabah ben bizzat valilikle görüşürüm."

Yüzbaşı Selahattin'in yüzünde belli belirsiz bir acıma ifadesi belirdi ama hemen kayboldu. "Emir yukarıdan geliyor Sayın Kaymakam. Ben sadece bir memurum. Sizin de başınızın ağrımamasını istemem." Sonra Halis'e döndü: "Hadi bakalım Halis Bey, gidelim. Zorluk çıkarmayın."

Halis yavaşça ayağa kalktı. Şapkasını aldı, tozlarını silkelemeye bile yeltenmedi. İzzet Bey'e baktı. O bakışta ne bir sitem ne de bir korku vardı; sadece derin bir keder ve haklı çıkmanın verdiği o korkunç sessizlik... "Gördün mü İzzet?" dedi Halis, kapıya doğru yürürken. "Gri dağlar sadece sessiz değilmiş, hem de çok sabırlıymış."

Jandarmalar Halis'i aralarına alıp dışarı çıkardılar. Gecenin karanlığı onları bir anda yuttu. İzzet Bey, açık kalan kapının eşiğinde öylece durdu. Bahçe kapısının kapanma sesi ve uzaklaşan ayak sesleri kesilene kadar kıınıldamadı. Münevver Hanım yanına gelip elini omzuna koydu ama İzzet Bey o eli hissetmedi bile.

İçeri girdi, çalışma odasına yöneldi. Masasının başına oturdu, çekmecesini açtı ve Halis'in bıraktığı o lekeli kâğıdı çıkardı. Lambanın titrek ışığında isimleri tekrar okudu. Kasabanın ileri gelenleri, Ankara'daki tanıdık simalar... Şimdi bu kâğıt elinde bir bomba gibi duruyordu. Ya bu gece bu kâğıdı yakıp kül edecek ve yarın hiçbir şey olmamış gibi Kaymakamlık koltuğuna oturacaktı ya da o kâğıdın peşinden uçuruma atlayacaktı.

Evin içinde ağır bir sessizlik vardı. Duvardaki saat, zamanın geri döndürülemez olduğunu hatırlatırcasına vuruşlarını sürdürüyordu. İzzet Bey, pencereden dışarıya, o görünmez gri dağlara baktı. Artık o dağlar sadece bir manzara değil, çözülmesi gereken devasa bir düğümdü.

Mürekkep hokkasını açtı, eline kalemini aldı. Kağıdın boş bir köşesine bir şeyler karalamaya başladı. Ama yazdığı bir rapor değil, bir veda mı yoksa bir meydan okuma mıydı, kendisi de henüz bilmiyordu.

Gecenin en karanlık vaktinde, hükümet konağının o soğuk odasındaki mürekkep kokusunu ve Halis'in parlayan gözlerini düşünerek.

İzzet Bey, elindeki kalemi kâğıdın üzerinde gezdirdi ama tek bir kelime bile düşemedi. Zihni, az önce kapıdan süzülüp giden o iki jandarmanın gölgesiyle doluydu. Kendi kendine, "Bir çaresi olmalı," dedi; fakat vicdanının sesi, odadaki saatin tik taklarından daha gürültülüydü. Şayet susarsa, o sessiz dağların altında kaybolan isimsiz insanların vebali, ömrü boyunca omuzlarına çökecek bir yük olacaktı.

Münevver Hanım kapının pervazında belirdi. Gözleri yaşlıydı ama metanetini korumaya çalışıyordu. "İzzet," dedi fısıltıyla, "Bu adamı ölüme mi gönderdin? O senin kardeşin gibiydi."

Kaymakam cevap vermedi. Yerinden kalktı, çalışma masasının üzerindeki lambayı söndürdü. Karanlıkta her şey daha netleşmişti. Vestiyerden ağır paltosunu aldı, şapkasını başına geçirdi. Karısının yanından geçerken sadece, "Ben biraz hava alacağım, merak etme," diyebilirdi.

Dışarı çıktığında gece ayazı iliklerine işledi. Kasabanın dar sokaklarında hızlı adımlarla yürümeye başladı. Ayakları onu gayriihtiyari hükümet konağına, yani o soğuk taş binaya götürüyordu. Ancak bu sefer gidişi bir mülki amir vakarıyla değil, bir suç ortağının telaşıyla ya da bir masumun isyanıyla karışıktı.

Konağın önündeki nöbetçi er, Kaymakam Bey'i bu saatte görünce şaşırıp hemen esas duruşa geçti. İzzet Bey, selamı geçiştirip doğrudan nezarethanelerin bulunduğu alt kata yöneldi. Rutubet kokusu, merdivenlerden aşağı indikçe ağırlaşıyordu. Koridorun sonundaki demir parmaklıkların ardında, bir lamba cılız bir ışık saçıyordu.

Halis, oradaki tahta sedirin üzerinde büzülmüş oturuyordu. İzzet Bey'in geldiğini duyunca başını kaldırmadı. Sadece, "Geç kaldın İzzet," dedi. Sesi, derinden gelen bir su uğultusu gibiydi. "Buradan çıkış yok, biliyorsun. O kağıdı yok etseydin keşke. Belki o zaman huzurla uyuyabilirdin."

İzzet Bey parmaklıklara tutundu. Demir soğuktu, tıpkı hayatın kendisi gibi. "Halis, o kâğıtta yazanlar... Maden müdürü ve o mebusun adı... Doğru mu bunlar?"

Halis acı bir kahkaha attı. "Doğru ya da yalan ne fark eder? Devletin mührü vurulmuşsa her şey doğrudur İzzet. Ama o dağların altındaki ölümlerin ruhu başka bir hakikat anlatıyor. Ben o hakikati gördüm, şimdi bedelini ödüyorum. Sen ise o hakikati çekmecene kilitledin."

İzzet Bey bir an için kararını verdi. Artık kaçacak yer kalmamıştı. Geri dönüp nöbetçi onbaşıya seslendi: "Yüzbaşı Selahattin Bey nerede? Hemen buraya gelmesini söyle!"

Onbaşı şaşkınlıkla, "Beyefendi, Yüzbaşı Bey evine istirahate çekildi," dedi.

"Derhal çağırın!" diye kükredi İzzet Bey. Sesi taş duvarlarda yankılandı. "Devletin bekası söz konusu, deyin!"

Az sonra Yüzbaşı Selahattin, ceketinin düğmelerini ilikleyerek, uykulu ama tetikte bir halde aşağı indi. Kaymakamın yüzündeki o kararlı ve biraz da çılginca ifadeyi görünce duraksadı. "Bir emir mi var Sayın Kaymakam?"

İzzet Bey, elini cebine attı ve o lekeli kâğıdı çıkarıp Yüzbaşı'nın gözünün önüne tuttu. "Bu kâğıt, bu gece bu kapıdan çıkan adaletin belgesidir Selahattin Bey. Eğer bu adamı yarın sabah sevk ederseniz, bu kasabada yaşayan herkesin kanı ellerimize bulaşır. O maden ocağına bizzat gideceğiz. Şimdi, hemen!"

Yüzbaşı kâğıdı inceledi, isimleri gördüğünde dudakları seğirdi. "Bu delilik Beyefendi. Kendi ipinizi çekiyorsunuz."

"Varsın çekilsin," dedi İzzet Bey. "Yeter ki o dağlar artık üzerimize bu kadar ağır çökmesin."

Dışarıda rüzgâr şiddetini artırmış, gri dağların tepelerinden aşağı doğru uğuldayarak iniyordu. Kasaba hâlâ uykudaydı ama o gece, bazı insanların uykusu ebediyen bölünmüştü. İzzet Bey ve yanındakiler, karanlığın kalbine doğru, o meşhur maden ocağına giden yola koyulduklarında, gökyüzünde tek bir yıldız bile parlamıyordu.

Yol boyunca kimse konuşmadı. Atların nalları taşlı yolda ritmik sesler çıkarıyor, her vuruş İzzet Bey'in içindeki o eski korkuyu biraz daha uzağa fırlatıyordu. Nihayet, madenin paslı demir kapıları önüne geldiklerinde, bekçinin elindeki fenerin ışığı yüzlerini aydınlattı.

İzzet Bey atından indi, paltosunun yakasını kaldırdı ve kapıya doğru yürüdü. İçeriden gelen o boğucu kömür ve toprak kokusu, Halis'in anlattığı her şeyin birer kanıtı gibi havada asılı duruyordu.

"Açın kapıyı!" dedi İzzet Bey.

Bekçi tereddüt etti, arkadaki jandarmaları görünce eli anahtara gitti. Kapı büyük bir gıcırtyla açıldı. İzzet Bey, karanlığın içine doğru ilk adımı atarken, arkasında bıraktığı o rahat kaymakamlık hayatının kapılarının da bir daha açılmamak üzere kapandığını biliyordu.

Halis arkadan fısıldadı: "Bak İzzet, şimdi başlıyor.

İzzet Bey, elindeki fenerin titrek ışığıyla madenin nemli ve karanlık ağızına doğru ilerledi. Ayaklarının altındaki toprak, sanki binlerce insanın ahını içinde barındırıyormuş gibi yumuşak ve tekinsizdi. Arkasından gelen Yüzbaşı Selahattin ve jandarmaların postal sesleri, mağaranın derinliklerinde yankılanıp geri dönüyordu.

İçeride, cılız kandillerin aydınlattığı genişçe bir galeriye vardıklarında durdular. Orada, gecenin bu vaktinde bile çalışan, yüzleri kömür karasından tanınmaz hale gelmiş bir grup adam gördüler. Adamlar, karşılarında Kaymakamı ve askerleri görünce ellerindeki kazmaları yere bırakıp birer gölge gibi duvara yaslandılar. Hiçbirinde korku yoktu; sadece bitmek bilmeyen bir yorgunluk ve her şeye karşı duyulan o derin kayıtsızlık...

İzzet Bey, Halis'in kâğıtta işaret ettiği o kapalı bölmeye yürüdü. Burası, resmi haritalarda "çöküntü alanı" olarak gösterilen ama aslında yeni dehlizlerin açıldığı yerd. Yüzbaşı'nın yardımıyla mühürlü kapıyı zorlayıp açtıklarında, içeride üst üste yığılmış evraklar ve tuhaf bir şekilde paketlenmiş kasalar buldular.

İzzet Bey kasalardan birini açtı. İçinden çıkan, kömür değil, parıltısı karanlıkta bile seçilen başka bir madendi. Ama onun için asıl mühim olan, kasaların yanındaki küçük tahta sandıktı. Sandığı açtığı anda, Halis'in bahsettiği o "kayıtsız ölülerin" listesini gördü. İsimler, yaşlar, geldikleri köyler... Ve her ismin yanına, bir mal mülk gibi düşülmüş notlar.

"İşte bu," dedi Halis, sesi boşlukta titreyerek. "Bu sandık, bu kasabanın mezar taşıdır İzzet."

Tam o sırada dışarıdan at sesleri ve bağırımlar duyuldu. Maden müdürü, yanında birkaç silahlı adamla galeriye girdi. Yüzü öfkeden mosmor kesilmişti. "Kaymakam Bey!" diye bağırды. "Burada ne işiniz var? Burası özel mülktür, Ankara'nın doğrudan himayesindedir. Sınırı aşıyorsunuz!"

İzzet Bey, elindeki o listeyi havaya kaldırdı. Sesi hiç olmadığı kadar sakın ama bir o kadar da keskin çıktı: "Sınır çoktan aşılmış müdür bey. Siz bu dağların altını mezarlığa, üstünü ise yalana boğmuşsunuz. Devletin sınırları, sizin hırsınızın bittiği yerde başlar."

Yüzbaşı Selahattin, silahını emniyete alıp müdürün önüne dikildi. Artık o da tarafını seçmişti. "Herkesi dışarı çıkarın!" diye emir verdi erlerine.

Dışarı çıktıklarında şafak söküyordu. Gökyüzü, o her zamanki gri dağların üzerinden soluk, kirli bir sarılıkla uyanıyordu. İzzet Bey, elindeki listeyi ve kâğıtları ceketinin iç cebine yerleştirdi. Bu kâğıtlar onun hem hürriyeti hem de mahkumiyetiydi. Biliyordu ki, bu güneş tam tepesine ulaştığında artık bu kasabanın kaymakamı olmayacaktı; belki de bir daha hiçbir zaman "beyefendi" diye çağrılmayacaktı.

Halis, atının yanında durmuş, uzaklara bakıyordu. "Şimdi ne olacak?" diye sordu.

İzzet Bey, derin bir nefes aldı. Ciğerlerine dolan sabah havası, geceki o boğucu kömür kokusundan sonra çok hafif geldi. Arkasına dönüp o taş binaya, hükümet konağına doğru baktı. Kasaba yavaş yavaş uyanıyor, evlerin bacalarından dumanlar çıkıyordu.

"Şimdi," dedi İzzet Bey, "herkes kendi hesabını verecek Halis. Ben de, sen de, onlar da... Hakikat bir kere gün yüzüne çıktı mı, güneşin doğmasını kimse engelleyemez."

Atına bindi. Yüzbaşı ve askerler arkasında, Halis yanında; kasabaya doğru sessizce ilerlediler. Yol kenarındaki bir köylü, Kaymakam Bey'i geç saatte bu halde görünce şapkasını çıkarıp selam verdi. İzzet Bey selama mukabele etmedi, sadece başıyla hafifçe onayladı.

Konağın önüne vardıklarında, İzzet Bey atından indi. Merdivenleri birer birer çıkarken her basamakta sanki üzerinden bir kat üniforma soyuluyordu. Odasına girdi, masasının başına oturdu. Dışarıda o çıplak

dağlar hâlâ orada, her zamanki gibi gri ve sessiz duruyordu. Ama artık İzzet Bey için o dağlar, huzursuzluk veren birer heyulâ değil, üzerine titizlikle yazılması gereken büyük bir hikâyenin ilk sayfasıydı.

Mürekkep hokkasını açtı, tertemiz bir kâğıdı önüne çekti. Kalemmini mürekkebe daldırırken elinin artık titremediğini fark etti. Odanın kapısı tıkırdatıldı; herhalde yine hademe gelmişti. Ama İzzet Bey başını bile kaldırmadı. İlk kelimesini kâğıda düşürürken, dışarıda esen sabah rüzgârı, omuzlarındaki tüm o ağır yükleri alıp dağların ötesine götürüyordu.

SON